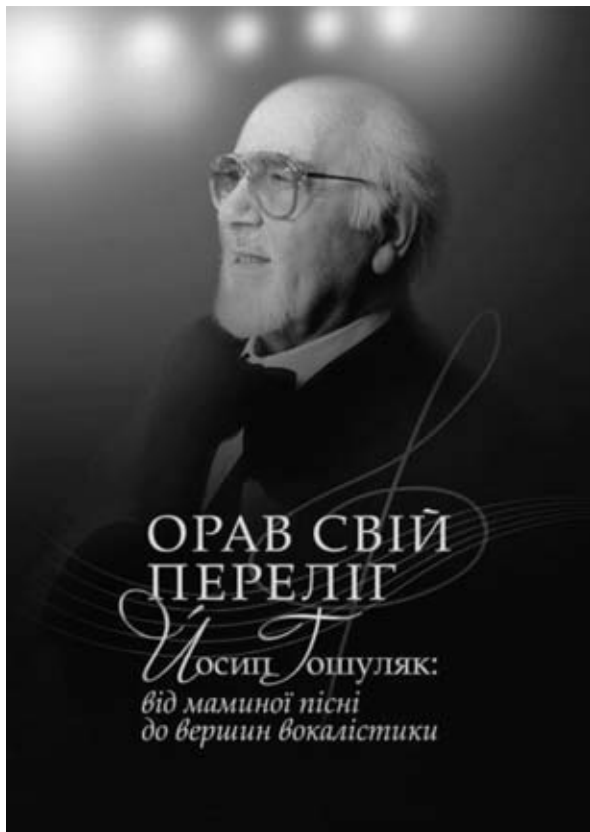

ТАЛАНТ І ДОЛЯ

(рефлексії щодо книги «Орав свій переліг. Йосип Гошуляк: від маминої пісні – до вершин вокалістики»)

Орав свій переліг. Йосип Гошуляк: від маминої пісні до вершин вокалістики / упоряд. М. Онуфрив. – К. : Києво-Могилянська акад., 2012. – 911 с. : ілюстр.

Багата на таланти українська земля. Але віддавна так повелося, що далеко не всі змогли зреалізуватися на батьківщині. Причин цього багато – історико-політичних і економічних, соціальних і ментальних, – пов'язаних між собою у складний екзистенційний клубок.

Сучасні дослідники визначили чотири основні хвилі «припливів» українських емігрантів за океан, кожна з яких мала свої особливості. Найбільш потужною у професійно-мистецькому плані виявилася друга хвиля (роки Другої світової війни та повоєнний час), представлена театральними, літературними й музичними діячами, яким вдалося доповнити свою «материкову» освіту ще й зарубіжними студіями.

Унаслідок цього складався своєрідний полікультурний синтез творчого мислення, що ставав фундаментом для неординарних естетико-художніх результатів. Одночасно більшість цих митців, покидаючи рідний край у надзвичайно важкий період, найсильніше відчували прив'язаність до нього, ностальгію і водночас ненависть до окупантів.

По-різному складалося життя митців на еміграції, на що впливали міра здібностей кожного, усвідомлення свого коріння, індивідуальні риси характеру, родинне і професійне оточення та інші суб'єктивні та об'єктивні чинники. Багатьом в Україні здається, що талант у вільному світі завжди мав і має всі можливості для того, щоби займатися улюбленою справою, здобувати славу, успіхи та ще й матеріальний достаток. Однак ознайомлення з книгою про визначного українсько-канадського артиста-вокаліста Йосипа Гошуляка [2] свідчить про неоднозначність становища українського митця в діаспорі.

Чи належить Йосип Гошуляк до славної когорти співаків і оперних артистів, яких Станіслав Людкевич назвав (використавши Шевченкові слова) «наші не свої» [1, с. 414], маючи на увазі Мишугу, обох Крушельницьких, Менцинського та інших? За статусом, рангом, вишколом, обдарованням – так. Але подальша характеристика цих митців корифеєм-музикознавцем («...не перестали бути об'єктивно і відчувають себе суб'єктивно українцями, та проте, працюючи від ряду літ на чужих сценах, віддаючи свій талант ... чужій артистичній культурі, не могли ніяк трохи не затратити індивідуально первісного обличчя та не відчужитися від нашої національної сфери») цілком не відповідає творчому профілю Й. Гошуляка (хоча щодо Соломії Крушельницької цю характеристику також можна оспорювати). Бо він – наскрізь національний український співак, що підтверджував свою належність до нації кожним кроком, кожним подихом і кожною думкою.

Витоки цього – у дитинстві, що минало серед чудової природи подільського с. Палашівка на тлі маминої пісні, гуртових співів сільської молоді. Тоді ж пізнав й увібрав як живильний струмінь внутрішнього єства й богослужбову музику. Про це чудово написав сам Й. Гошуляк, виявляючи й неабиякий літературний хист, у нарисі «Із життєпису» [2, с. 420–422], де передусім дошукувався імпульсів свого нестримного потягу до вокалістики. Зачепили уяву хлопця й назавжди залишилися в пам'яті запальні місцеві троїсті музики, а також мандрівні професійні театри й хор Котка, які побували в селі. Національне самоусвідомлення розвивалося під впливом культурно-просвітницьких товариств, що на них були багаті українські села й містечка у довоєнний і міжвоєнний періоди («Просвіта», «Відродження», «Рідна школа», «Союз українок» тощо). Далі було навчання в гімназії у Чорткові – участь у хорі, вивчення нотної грамоти. Відтоді пробудилося велике зацікавлення «світом музики», юнак «самотужки збагнув, що спів пов'язаний із способом дихання співака, що вокал – це справжнє, високе мистецтво» [2, с. 423]. Наприкінці науки в десятиріччі з педагогічним ухилом (зреформованої із гімназії з приходом більшовиків) у майбутнього співака, за його твердженням, сформувався бас-баритон.

Після «золотого» вересня 1939 року Й. Гошуляк трохи учителював, а довідавшись про вивезення своїх рідних на примусові роботи до Німеччини, вирушив за ними. Знайшов їх у далекому Аугсбурзі, де й працював на фабриці аж до закінчення війни.

Перебування Й. Гошуляка в одному із таборів для «переміщених осіб» стало новою, яскравішою сторінкою його життя. Взагалі цей феномен організації різноманітних форм буття українців у таборових умовах на чужині є вдячним матеріалом для дослідників, адже було налагоджено науково-освітню, культурно-мистецьку, душпастирську, громадсько-побутову та інші галузі діяльності. Як писав етнопсихолог Володимир Янів, бездержавні українці «прагнули створити власні форми життя в

чужій державі (держава в державі)». Саме еміграція в Німеччині була, на його думку, «зорганізована на засаді державної всеобіймаючості» [3, с. 239, 241].

Тут, попри активну участь у всіх діючих хорових колективах (театральному, церковному та під керівництвом Володимира Божика), Й. Гошуляк започаткував серйозні заняття вокалом у відомого київського співака й педагога Дометія Йохи-Березинця. Крім того, мав можливість випробувати себе як актор професійного музично-драматичного театру (режисер Володимир Блавацький), що пізніше знадобилося на оперній сцені. Познайомився з гроном яскравих особистостей (музиканти, науковці, актори, літератори, громадські діячі та ін.), з деякими з них потоваришував на все життя.

Навчання у греко-католицькій духовній семінарії в Баварії мало своїм наслідком переїзд разом з навчальним закладом до Голландії 1947 року. Там Й. Гошуляку вдалося продовжити студіювання вокалу (Амстердам, Королівська консерваторія, клас професора Анни Ель-Тур). Після еміграції родини до Канади, Йосип також виїхав туди 1949 року. Завершив своє навчання на оперному відділі Торонтської консерваторії, «у званої італійської співачки і педагога Джіни Чіньї» [2, с. 428]. Саме виступ разом із нею на концерті оперних арій Джузеппе Верді став дебютом співака перед канадською публікою, про що довідемося з анонсу диригентки Олени Глібович [2, с. 283]. Таким був шлях сходження Й. Гошуляка на мистецький Олімп. Розпочалася співпраця з Канадською оперною кампанією, що тривала десять років. Співак виступав поряд зі світовими зірками, активно гастролював Північно-Американським континентом (у тому числі як соліст Капели бандуристів ім. Тараса Шевченка), брав участь у теле- та радіограмах. У рецензіях провідних канадських музикознавців і українських культурно-мистецьких діячів-емігрантів відзначалася майстерність і багата голосова палітра співака, переконливість інтерпретації та сценічного перевтілення. У книзі натрапляємо на такі захоплені висловлювання: «один з

КРИТИКА І РЕЦЕНЗІЇ

найкращих голосів сьогоднішнього світу», «мистець найвищого класу», «зірка на обрії вокалу», «один із кращих басів нашого часу», «передовий соліст країни» тощо [2, с. 248–265]. Проте з огляду на специфіку побутування канадського оперного мистецтва, що перебувало на стадії зародження в цій відносно молодій країні, Й. Гошуляку довелося паралельно здобувати інший фах. Він став бібліотекарем, який «жив і перебував у світі музики» [2, с. 429].

Оскільки можливості концертнування були обмежені, співак знайшов додатковий спосіб самореалізації та самоактуалізації – аудіозаписи, що їх склали три музичні альбоми (1967, 1975, 1982), дві аудіокасети (1994) та п'ять компактних дисків (1999). Усі вони, здійснені на високому професійному рівні за участю концертмейстерів Лео Баркіна, Тетяни Ткаченко, Натана Шульмана, Оксани Соколик і Торонтського симфонічного оркестру під проводом Ернесто Барбіні, отримали схвальні відгуки критиків. Цінним є наділення увагою зовнішньо-візуального формату аудіовидань – відомо про залучення до їхнього оформлення професійних художників. Також співак проявив далекоглядність і з просвітницько-пропагандистського боку: на деяких платівках були поміщені світлини українських композиторів і короткі довідки про них (крім української, також англійською та французькою мовами).

Торкаючись питання репертуару, необхідно зазначити універсальність професіоналізму Й. Гошуляка, як у виконанні партій із оперних шедеврів п'ятьма мовами оригіналів, так і в інтерпретації українських солоспівів і фольклорних зразків (пісні й думи), романсів російських авторів в українському перекладі Бориса Олександрівна. Важливо, що Й. Гошуляк завжди намагався віднайти малознані та рідковиконувані (інколи цілком не виконувані) твори українських композиторів. Пієтет до національного пророка Тараса Шевченка знайшов відображення в окремо виданих платівці («Українська класика. II») та компакт-дисках («Тарас Шевченко в слові та пісні» та «Йосип Гошуляк. У поклоні Кобзареві», останній з яких присвячений 200-літтю

Т. Шевченка). Зрештою, і самі назви книг Й. Гошуляка – «Й свого не цурайтесь» і «Орав свій переліг» – запозичені з рядків поета-мислителя і свідчать про пріоритет у духовно-світоглядних орієнтирах автора архетипу Шевченкового слова, його софійності та кордоцентричності.

Книга «Орав свій переліг. Йосип Гошуляк: від маминої пісні до вершин вокалістики» є справжнім літописом життєтворчості митця, виданим до знаменної дати його 90-літнього ювілею. Презентації книги відбулися у травні 2012 року в Києві, Львові, Тернополі, Чорткові, Стрию, Палашівці та Дрогобичі. Упоряднику Марті Онуфрив (журналістці, дружині співака) вдалося зібрати й систематизувати в одному солідному фоліанті значну кількість матеріалів, спогадів, рецензій, статей, епістолярію, стенограм передач та ін. Знайомлячись із книгою, переживаємо радість і гордість за успіхи нашого видатного земляка. Сумуємо разом з ним, читаючи про несправедливі звинувачення через поїздку до України в 1980 році та про пов'язану з цим кількіллітню ігнорацію співака у найбільш працездатно-творчому віці діаспорними політиканами. Тішимося, що він знайшов моральну підтримку своїх гастролей як серед емігрантів за океаном, так і на батьківщині. Відтоді й побільшало коло друзів і шанувальників, які з'явилися у Києві та інших містах. А це виконавці, педагоги та науковці (Іван Гамкало, Сергій Козак, Богдан Гнидь, Марія Байко, Натан Шульман, Галина Менкуш, Олександра Німилович, Уляна Молчко, Людомир Філоненко, Корнелій Сятецький та ін.), мистецтвознавці (Марія Загайкевич, Стефанія Павлишин, Любомира Яросевич, Михайло Головащенко, Петро Медведик, Іван Лисенко, Роман Сов'як, Андрій Тулянець, Володимир Грабовський та ін.), учені (Григорій Нудьга, Михайло Шалата, Валерій Гайдабура), поет Іван Гнатюк, композитор Микола Колесса. Статті й рецензії українських авторів зафіксували щасливі дні перебування Й. Гошуляка на рідній землі, де черпав насагу до подальшої праці. Важливим доповненням текстів стали світлини, за якими прослідковуємо доленосні миті життя і творчості артиста, цікаві зустрі-

чі й спілкування, бачимо багатьох знаменитих людей.

Книга свідчить про різнобічність митця, який поруч із вокальними здобутками показав себе як музикознавець (у низці спогадів і рецензій) і як культуролог. Адже стаття Й. Гошуляка «Рятуймо рідну українську культуру!» (опублікована в 2005–2006 роках в українських і канадських часописах), що відкриває книгу, дає докладний аналіз стану сучасного соціокультурного життя з його проблемами і в Україні, і в діаспорі. На жаль, ще більшої актуальності заклик співака набуває сьогодні.

Також вражають географія і масштаби його листування з великою кількістю кореспондентів, серед яких вищеназвані митці й науковці з України, а також відомі особистості різноманітних спеціальностей із діаспори (письменник Улас Самчук, театрознавець Валеріян Ревуцький, музикологи Василь Витвицький, Мирослав Антонович та Павло Маценко, композитори й диригенти Андрій Гнатишин та Ігор Соневіцький, актор Ростислав Василенко, літератор Ігор Качуровський, науковець-славіст Ярослав Розумний, учений-літературознавець Григорій Костюк і багато інших). З інформативно насичених листів можна дізнатися багато нового й цікавого з діаспорного життя, а саме: про різноманітні культурно-громадські заходи й концерти, про зацікавлення творчих людей, про їхній побут, працю й дозвілля, контакти з Україною та багато іншого. Як видається, найголовніший підсумок їхньої діяльності міститься у вислові літературознавця Григорія Костюка: «еміграція... – велика політично і національно свідома творча сила українського народу, яка поза межами рідного краю плекає й формує на найвищому рівні українську культуру, а з нею й українську ідею свободи» [2, с. 565].

І дійсно, важко переоцінити заслуги кращих емігрантських сил у збереженні, примноженні й поширенні-пропаганді наших етнокультурних надбань у вільному світі. Діаспора відіграла потужну компенсаторну роль у той час, коли в Радянській Україні цілеспрямовано нищилися архіви, рукописи, книги, нотні видання, наукові праці – усе, що пов'язане з історією, релігією, освітою та іншими фундаментальними проявами національного духовного життя.

Поза тим, епістолярій з його «дивною непідробністю і яскравою моментальністю виразу» [2, с. 772] постає додатковим джерелом змалювання психологічних рис тої чи іншої персони, у тому числі й самого Йосипа Гошуляка. Як впливає не лише із листування, а й з усієї книги, прикметами внутрішнього укладу Маєстро є доброта, безкорисливість, скромність, відповідальність, гуманізм у стосунках з людьми. У відношенні до батьківщини – безмірна любов, працелюбність на її благо, турбота про майбутнє України. Він-бо справді «орав свій переліг» – віддано, добросовісно й відважно. І за це ми дякуємо й схиляємо голови перед ним.

1. *Людкевич С.* Модест Менцинський як оперний співак / С. Людкевич // *С. Людкевич.* Дослідження, статті, рецензії, виступи : у 2 т. / упор. З. Штундер. – Л. : Вид-во М. П. Коць. – Т. I. – 496 с.

2. *Орав свій переліг.* Йосип Гошуляк: від маминої пісні до вершин вокалістики / упор. Марта Онуфрів. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2012. – 911 с. : ілюстр.

3. *Янів В.* Нариси до української етнопсихології / В. Янів. – К. : Знання, 2006. – 340 с.

Оксана Ковальська-Фрайт